

پای صحبت دکتر مهرزاد حمیدی، معاون تربیت بدنی و سلامت وزارت آموزش و پرورش

یک تیر و چند نشان

خواهد بود. این چالش زدوده شدن و کم شدن تحرک از زندگی روزانهٔ احاد جامعه، به‌ویژه نوجوانان و جوانان کشور، است.

در ۱۵ یا ۲۰ سال پیش، جوانان و نوجوانان ما در خانه‌های بزرگ‌تر، حیاط‌های وسیع‌تر، کوچه‌ها و محل‌های خلوت‌تر، برابر چشم پدران و مادرانشان بازی و فعالیت بدنی می‌کردند، ولی امروزه، از یک طرف به‌دلایلی مانند آپارتمانی بودن خانه‌ها، پارکینگ ماشین شدن کوچه‌ها و محله‌ها و تردد ماشین‌ها در آن‌ها، عملاً بچه‌ها امکان، بستر و محیط مناسبی برای تحرک و ورزش ندارند؛ مخصوصاً در شهرهای بزرگ و کلان‌کشور که قسمت اعظم جمعیت کشور هم در آن‌ها ساکن هستند. از طرف دیگر، فناوری‌های نوین مانند رایانه و تلفن همراه اعتیادی در نسل جوان و نوجوان ایجاد کرده‌اند که بچه‌ها را به یکجانشینی واداشته و تحرک را از زندگی عادی آن‌ها زدوده و فقر حرکتی را بر آن‌ها مستولی کرده‌اند؛ هرچند مزایای فناوری‌های نوین در جای خود ارزشمند است.

نکتهٔ دیگری که به چالش بی‌تحرکی دامن زده است، ساختار نظام آموزشی کشور است. با وجود تأکیداتی که دربارهٔ چند بعدی کردن دانش‌آموزان در سند تحول صورت گرفته است، مثل اینکه این سند ساخته شده تا دانش‌آموزان را تک‌ساختی تربیت کند.

در مدارس ما روی حوزهٔ شناختی دانش‌آموزان کار می‌شود، اما از سایر حوزه‌ها و ابعاد غفلت شده است. شما برنامهٔ درسی را ببینید. این نکته در آن کاملاً روشن است. علاوه بر این، جامعه و خانواده‌ها هم به نظام آموزشی، مدیر مدرسه و معلمان فشار می‌آورند

یکی از سیاست‌ها و برنامه‌های مجلهٔ رشد مدیریت مدرسه، توجه به مسائل تربیت بدنی و سلامت عمومی دانش‌آموزان است که در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامهٔ درسی ملی هم مورد توجه جدی است. به همین دلیل، گفت‌وگویی با **دکتر مهرزاد حمیدی**، معاون محترم تربیت بدنی و سلامت وزارت آموزش و پرورش انجام دادیم تا از سیاست‌ها، راهبردها و برنامه‌های جدید این معاونت با خبر شویم.

دکتر مهرزاد حمیدی در رشتهٔ مدیریت و برنامه‌ریزی تربیت بدنی دکترای تخصصی دارد. عضو شورای راهبردی وزارت ورزش و جوانان، عضو شورای راهبردی ادارهٔ کل تربیت بدنی و عضو شورای پژوهشی پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی وزارت علوم، عضو هیئت رئیسهٔ فدراسیون ورزش‌های همگانی، و نایب‌رئیس انجمن حقوق ورزش ایران است. ایشان همچنین رئیس آکادمی ملی المپیک و پارالمپیک، قائم مقام سازمان تربیت بدنی در اجرای نظام جامع، رئیس فدراسیون ملی و ورزش‌های دانشگاهی و مؤسس نشریهٔ ورزش و ارزش ادارهٔ کل تربیت بدنی وزارت آموزش و پرورش بوده است.

■ **مهم‌ترین راهبردها و برنامه‌های جناب عالی، به‌عنوان معاون تربیت بدنی و سلامت وزارت آموزش و پرورش، برای تربیت بدنی و سلامت دانش‌آموزان کشور چیست؟**

□ پیش از پاسخ به سؤال شما، در ابتدا توضیح می‌دهم که امروز جامعهٔ ما با چالشی جدی و بنیان‌کن مواجه است که اگر به آن توجه نکنیم، نسل نوجوان و جوان در آینده با خطرات جدی روبه‌رو

گفت‌وگو: نصرالله دادار
عکاس: غلامرضا بهرامی

هیچ یک از ساحت‌های شش‌گانه تعلیم و تربیت نمی‌تواند به اندازه زمین و زمان ورزش بچه‌ها را تربیت کند

تنها جایی را که برای تحرک گذاشته، مدرسه است و جز آن جایی برای تحرک وجود ندارد. بحث من درباره ۱۳ میلیون دانش‌آموز است، نه جمعیت اندکی از نوجوانان و جوانان که شاید از راه‌هایی و با هزینه کردن وقت و پول، به سالن‌های ورزشی می‌روند.

به نظر من باید همه برای این چالش جدی چاره‌جویی کنیم و نگاهی نو به این موضوع داشته باشیم. صحبت من با همه بخش‌های تعلیم و تربیت کشور، اعم از مدیر مدرسه، معلمان، خانواده‌ها و جامعه است.

■ آقای دکتر! شما برای درمان این درد بی‌تحرکی یا کم‌تحرکی در جامعه چه برنامه‌ای دارید؟

□ براساس شناخت وضع موجود، سیاست‌هایی که برای ورزش دانش‌آموزان تدبیر کرده‌ایم، به شرح زیر است:

۱. فراگیر کردن فعالیت‌های ورزشی
۲. مدرسه‌محور کردن فعالیت‌ها
۳. مشارکت‌محور کردن فعالیت‌ها
۴. علمی و تخصصی کردن فعالیت‌ها
۵. کیفیت‌بخشی به فعالیت‌ها
۶. اخلاق‌محور کردن فعالیت‌ها

■ این سیاست‌ها را بچه‌رویکردی می‌خواهید دنبال کنید؟

□ در دنیا رویکردهای گوناگونی نسبت به ورزش و تربیت‌بدنی وجود دارد. عده‌ای ورزش را صنعت می‌دانند و برخی فقط آمادگی جسمی و سلامت و بهزیستی. اما رویکرد غالب در دنیا، مخصوصاً برای

و می‌خواهند بچه‌هایشان در درس‌های ریاضی، فیزیک، زیست‌شناسی، ادبیات و... یعنی همان حوزه شناختی قوی‌تر شوند و نمرات بیشتری کسب کنند. حتی آن‌ها را در خارج از ساعت مدرسه هم به کلاس‌های تقویتی می‌فرستند. البته نظام کنکور مانع دیگری در این مسیر است.

اینکه والدین به رشد علمی و فرهنگی فرزندانشان توجه دارند، قابل تحسین و خوب است، ولی همه این‌ها موجب شده است که نوجوانان و جوانان کشور ما به بی‌تحرکی و کم‌تحرکی محکوم شوند.

ما باید توجه داشته باشیم که انسان متوازن هزاره سوم، انسانی است که همه ابعاد وجودی‌اش رشد پیدا کند. استاد مطهری در کتاب «انسان کامل»، انسان تک‌ساحتی را رد می‌کند و معتقد است باید توازن و تعادلی بین ساحت‌های وجودی انسان شکل بگیرد. مقام معظم رهبری هم می‌فرمایند: «اگر جوانان از من بپرسند که من از آن‌ها چه می‌خواهم، به آن‌ها خواهم گفت: تحصیل، تهذیب و ورزش».

این‌ها کنار هم‌دیگرند. وقتی قهرمانان ملی خدمت حضرت امام (ره) رسیدند، ایشان فرمودند: «شما سعی کنید در همه ابعاد وجودی ورزش کنید». ما معتقدیم، اگر بخواهیم خروجی آموزش و پرورش افرادی متعادل و متوازن باشند، باید به همه ساحت‌های مورد توجه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مانند ساحت تربیت‌بدنی و سلامت، توجه شود و جایگاه آن‌ها نیز در نظام تعلیم و تربیت کشور رفیع‌تر شود.

زندگی امروزی با ویژگی‌های خاص خود مانند آپارتمان‌نشینی، زندگی ماشینی و فناوری‌های نوین،

سنین رشد، رویکرد تربیتی به ورزش و تربیت بدنی است. به ورزش دانش‌آموزی «ورزش تربیتی» می‌گویند. اگر ما بخواهیم به ساحتهای شش‌گانهٔ تعلیم و تربیت توجه کنیم، هیچ‌یک از این ساحتهای نمی‌تواند به اندازهٔ زمین و زمان ورزش، بچه‌ها را تربیت کند. چون معمولاً هر وقت ما بخواهیم از تعلیم و تربیت بگوییم، با پند و اندرز و توصیه و نصیحت و گفتاری و گفتمانی بچه‌ها را تربیت می‌کنیم، ولی در زمین و زمان ورزش، بچه‌ها در عمل تربیت می‌شوند. دانش‌آموز در تربیت بدنی آثار تربیتی را حس می‌کند و این تأثیر به وجودش می‌نشیند. الان تربیت بدنی در دانشگاه‌های معتبر دنیا در دپارتمان تعلیم و تربیت^۲ تشکیل می‌شود.

وقتی دانش‌آموز در تکاپوی بدنی و حرکتی شرکت می‌کند، با هم بودن، کار گروهی، اعتماد به نفس، خودپنداری مثبت، سازگاری و وفاق، رعایت حقوق دیگران، اولویت‌بخشی، مقاومت در شکست، احترام به قانون و احترام به بزرگ‌تر را می‌آموزد. تربیت بدنی دانش‌آموز را برای زندگی روزمره‌اش بیمه می‌کند. متأسفانه در بعضی فرهنگ‌ها، وقتی می‌خواهیم بچه را سرگرم کنیم و از سر خودمان وا کنیم، به او می‌گوییم برو بازی کن. یا هر وقت بحث اعتیاد مطرح می‌شود، از ورزش صحبت می‌کنیم. اما در رویکردهای تربیتی ورزش غریب است. در صورتی که اگر بخواهیم در همهٔ ابعاد زیستی، اجتماعی، اخلاقی و جسمی بچه‌ها را همگرا، شاد، متوازن و متعادل تربیت کنیم، کاری مؤثرتر از تربیت بدنی و ورزش پیدا نمی‌کنیم.

امروزه یکی از مشکلات جامعهٔ ما این است که جوانان و نوجوانان کشور در لاک خویش فرو رفته‌اند و بیشتر اوقات زندگی خود را به صورت فردی سپری می‌کنند. همهٔ بچه‌ها یا پشت میز رایانه و اینترنت‌اند یا در عالم موبایل‌های خود غرق شده‌اند. امروزه مهارت‌های اجتماعی بچه‌ها بسیار ضعیف شده است. در واقع آن‌ها تنها بودن را تجربه می‌کنند و اجتماعی بودن را نمی‌آموزند. به همین دلیل یاد نمی‌گیرند همدیگر را تحمل کنند. متأسفانه ورزش هم نمی‌کنند که شکست بخورند و راه‌های مقابله با شکست را یاد بگیرند. آن‌ها به این صورت بزرگ می‌شوند. به نظر شما، چرا این قدر آمار طلاق در جامعه زیاد شده است؟ آیا ریشهٔ همهٔ طلاق‌ها اقتصادی است یا مسائل دیگری مانند مسائل تربیتی و مهارت‌های اجتماعی هم در آن دخالت دارند؟

به نظر من، مسائل تربیتی و به‌خصوص مهارت‌های اجتماعی در این باره خیلی مؤثرند. بچه‌ها مهارت‌های اجتماعی را خوب کسب نمی‌کنند، زیرا بستر تأمل و روابط اجتماعی آن‌ها محدود شده است. انسان فقط در تأمل می‌تواند مهارت‌های اجتماعی را کسب کند و ورزش بستر مناسبی برای آموزش مهارت‌های گوناگون زندگی به‌خصوص مهارت‌های اجتماعی است.

اگر در دنیا به تربیت بدنی و ورزش اهمیت می‌دهند، به خاطر این است که نگاه رفیعی به آن دارند؛ نه نگاه دست دومی یا به خاطر ابزار بدنی یا چون فساد در جامعه می‌بینند، بگویند بروید دنبال ورزش. آن‌ها به ورزش نگاه تربیتی دارند و معتقدند ورزش توانایی تربیت دارد. حتی اگر می‌خواهند ریاضی درس

بدهند، می‌گویند بروید در زمین ورزش درس بدهید و شکل‌های هندسی را آنجا بکشید تا بچه‌ها از آن لذت ببرند. یعنی بسیاری از مسائل آموزشی را با ورزش و در محیط تربیت بدنی آموزش می‌دهند.

علمای بزرگ تعلیم و تربیت جهان تربیت بدنی را از ارکان تعلیم و تربیت به‌شمار می‌آورند و آن را حاشیه‌ای و دست دوم نمی‌دانند.

برگزاری المپیاد ورزشی درون مدرسه‌ای

■ برای اجرای سیاست‌ها و اهدافتان، در طول یک سال گذشته چه فعالیت‌هایی انجام داده‌اید؟

□ ما امسال «المپیاد ورزشی درون مدرسه‌ای» را با کمک مدیران مدارس اجرا کردیم و انصافاً مدیران هم در اجرای این طرح خیلی همکاری کردند.

اکثر دانش‌آموزان کشور در این المپیاد شرکت کردند، در حالی که در گذشته، مسابقات مدرسه‌ای، یک‌هزارم دانش‌آموزان را هم زیر پوشش قرار نمی‌داد.

ما با شعار «به مدرسه برمی‌گردیم» المپیادها را در کف مدارس اجرا کردیم و حاصل آن برگزاری المپیاد در بیش از ۷۰ هزار مدرسه و شرکت بیش از سه میلیون دانش‌آموز بود.

ما احساس کردیم برای این کار به آموزش‌های وسیع هم نیاز نداریم. چون هر دو سال یک‌بار بازی‌های آسیایی و دو سال بعد هم بازی‌های المپیک برگزار می‌شود، رسانه‌ها در این زمینه فعال هستند و مردم به این بازی‌ها توجه دارند. ضمن اینکه معلمان ورزشی خودشان آموزش دیده‌اند و بچه‌ها در محله و جاهای دیگر مسابقه داده‌اند. پس کلید را زدیم و کار را شروع کردیم و به‌خاطر اینکه کار جدی شروع شود، یک شورای عالی به ریاست وزیر تشکیل شد و همهٔ سازمان‌ها و نهادهای مربوط در آن حضور پیدا کردند. یک ستاد هم در معاونت خودمان تشکیل دادیم و موضوع را در حوزه‌های گوناگون پی گرفتیم.

در شورای آموزش و پرورش استان‌ها هم که در تابستان تشکیل شد، یکی از دستور جلسه‌ها را برگزاری المپیادهای درون مدرسه‌ای گذاشتیم.

در کنار این کارها، موضوع از طرف وزیر کشور و شورای عالی استان‌ها به استانداری‌ها، فرمانداری‌ها، شهرداری‌ها، بخشداری‌ها، شورایی‌ها، شوراهای شهر و روستا ابلاغ شد که در این زمینه همکاری کنند.

برای اینکه کار تسریع پیدا کند، با آقای دکتر کفایش، معاون محترم امور تربیتی، هم یک بیانیهٔ مشترک امضا کردیم. شورای مدرسه و شورای دانش‌آموزی را هم برای این کار فعال کردیم. به این ترتیب، موضوع عوض شد و به‌جای اینکه معلم ورزش برود و بگوید که می‌خواهم مسابقه برگزار کنم، مدیران مدارس محور کار شدند. در نتیجه، کار با مشارکت و همکاری بسیار خوب دانش‌آموزان و متولیان مدارس برگزار شد.

نکتهٔ دیگر اینکه ما به عمد کار را به خود دانش‌آموزان سپردیم و آن‌ها المپیاد ورزشی را عملیاتی کردند. خودشان ثبت‌نام کردند،

داوری کردند و سرپرست تیم شدند و انتظامات و تبلیغات را به عهده گرفتند. خلاصه همه کارها دست خود دانش‌آموزان بود. این کار از ۲۶ مهرماه شروع شده و تا پایان اردیبهشت‌ماه هم ادامه دارد. اختتامیه این المپیادها در اقلیم‌های گرم در اسفندماه برگزار شد و در اقلیم‌های سرد در اردیبهشت‌ماه برگزار می‌شود. یعنی با این کار در عمل به‌جای هفته‌ای دو ساعت، یک سال دانش‌آموزان را به فعالیت‌های ورزشی مشغول کردیم. ذی‌نفعان طرح هم همه راضی‌اند. با استناد این حرف را می‌زنم. دانش‌آموزان، مدیران مدارس، دبیران ورزشی و معاونان پرورشی و فرهنگی همه راضی‌اند. البته مدیران مدارس کمی اذیت شدند، چون محور کار هستند، باز هم راضی‌اند. خدماتی که استانداری‌ها، فرمانداری‌ها، شهرداری‌ها، والدین و خود بچه‌ها برای اجرای این المپیادها انجام دادند، اگر از نظر مالی محاسبه شود، عدد بسیار بزرگی خواهد شد. بسیاری از دانش‌آموزان خودشان توپ یا تور بازی را آوردند. ما در این المپیاد هویت‌بخشی ملی و اسلامی هم داشتیم. سرود المپیاد را «کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان» تهیه کرد که یک سرود حماسی ملی و اسلامی است. من ضروری می‌دانم در اینجا از مدیران مدارس به‌طور جدی تشکر کنم؛ چون اگر آن‌ها به میدان نمی‌آمدند، کار به این خوبی انجام نمی‌گرفت.

■ مهم‌ترین ضمانت اجرایی برگزاری المپیادهای ورزشی در مدارس چه بود؟ آیا پول و تشویق بود؟

□ نه، هیچ‌یک از این‌ها نبود. مهم‌ترین ضمانت اجرایی این طرح، در رویکرد و خود طرح بود که مدرسه‌محور و مشارکت‌محور بود. وقتی این طرح مطرح شد، دانش‌آموزان آن را رها نکردند و پی‌گیر آن شدند. اتفاقاً طرح با کمترین هزینه و بیشترین دستاورد برگزار شد.

■ چقدر توانستید به سیاست‌های یگان در اجرای المپیادهای ورزشی مدارس دست یابید؟

□ ما در اجرای المپیاد ورزشی مدارس به همه سیاست‌ها و اهدافمان دست یافتیم. این المپیاد توانست ورزش را فراگیر، مدرسه‌محور، کیفی و اخلاق‌محور کند. یعنی با یک تیر چند نشان زدیم. الان در المپیاد ورزشی بعد از تلاوت کلام‌الله مجید سرود جمهوری اسلامی خوانده می‌شود و پرچم کشورمان به اهتزاز درمی‌آید و همه احترام می‌گذارند.

پس از آن سرود المپیاد خوانده می‌شود و پرچم المپیاد به اهتزاز درمی‌آید. بعد هم «سوگند ورزشکاران» و پس از آن «سوگند داوران» خوانده می‌شود. یعنی همه سوگند یاد می‌کنند که به ورزشی جوانمردانه و اخلاق‌محور تاسی کنند. هویت‌بخشی ملی و اسلامی بخش اصلی مراسم افتتاحیه و اختتامیه است.

■ برای اجرای طرح المپیاد ورزشی در مدارس با چه موانع و مشکلاتی روبه‌رو بودید؟

□ برخی از مدارس فضای مناسب برای اجرای این طرح

نداشتند. حیاط تعدادی از مدارس برای ورزش مناسب نیست. این مدارس کلاس یا سالن ورزشی نیاز دارند و همان‌طور که درس‌های ریاضی یا فیزیک کلاس‌های خاص خود را دارند، درس ورزش هم باید کلاس و سالن داشته باشد. ما باید در کنار مدارسمان سالن ورزش داشته باشیم. مشکل دیگر این بود که بعضی از مدارس سراغ این طرح نرفتند. ظاهراً پیام ما به آن‌ها نرسیده بود. به‌هر صورت، ما بازخوردها و نظرات را می‌گیریم تا مشکلات و موانع را برطرف کنیم.

■ آیا برای اجرای طرح به تعداد کافی دبیر ورزش داشتید؟

□ ما در حال حاضر ۳۳ هزار دبیر ورزش داریم. این تعداد کم است، ولی با اختصاص ساعات اضافی مشکل را برطرف می‌کنیم. الان شاخص‌های ما نسبت به گذشته بهتر شده است. در گذشته ما ۲۰ هزار دبیر ورزش برای ۱۹ میلیون نفر دانش‌آموز داشتیم، ولی در حال حاضر این تعداد به ۳۳ هزار دبیر ورزش برای ۱۳ میلیون دانش‌آموز رسیده است و برخی از این افراد از نظر تحصیلات نسبت به گذشته وضع بهتری دارند.

■ به‌جز طرح المپیادهای ورزشی مدارس، چه برنامه‌های دیگری برای تربیت بدنی و ورزش دانش‌آموزان دارید؟

□ برنامه دیگر ما «حیاط پویا» ست که به مدارس ابلاغ کرده‌ایم. ما گفتیم کف یا روی دیوارهای حیاط مدرسه، با قلم‌مو و رنگ، لی‌لی، خطوط موازی، دایره‌های مختلف یا متحدالمرکز و... بکشند تا دانش‌آموزان در ساعات تفریح و اوقات فراغت، به‌جای اینکه بنشینند و با هم صحبت کنند، از روی آن‌ها راه بروند، بپرند، بازی کنند یا مسابقه بدهند. بدون اینکه کسی بالای سر آن‌ها باشد یا کسی به آن‌ها بگوید این کارها را نکنید. الان این طرح هم در مدارس در حال اجراست و پول رنگ، قلم‌مو و نقاش را هم برای آن‌ها فرستاده‌ایم تا کار را اجرا کنند. البته این طرح نیاز مالی زیادی ندارد و اگر با والدین و دانش‌آموزان صحبت شود، خود آن‌ها این کار را انجام می‌دهند.

■ آقای دکتر! در حوزه سلامت چه برنامه‌هایی برای مدارس کشور دارید؟

□ امسال روی بوفه‌های مدارس متمرکز شده‌ایم تا امنیت غذایی بچه‌ها تأمین شود. برای اولین بار توزیع سوسیس، کالباس و نوشابه‌های گازدار را در بوفه مدارس ممنوع کرده‌ایم تا مواد غذایی که در مدارس توزیع می‌شود، از سلامت مناسب برخوردار باشد. سامان‌دهی بوفه‌ها را هم به سازمان دانش‌آموزی واگذار کرده‌ایم. یک مبارزه (کمپین) تبلیغاتی هم راه انداخته‌ایم که در کنار بوفه‌های مدارس، با پوستر و اطلاعیه، فهرست غذاهای ممنوعه را به دانش‌آموزان اعلام کند.

پی‌نوشت

1. Education sport
2. Education